

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Udział ludowców w pracach komisji porozumiewawczych stronnictw politycznych w województwie śląsko-dąbrowskim w latach 1945-1948

Author: Kazimierz Miroszewski

Citation style: Miroszewski Kazimierz. (1989). Udział ludowców w pracach komisji porozumiewawczych stronnictw politycznych w województwie śląsko-dąbrowskim w latach 1945-1948. W: F. Serafin (red.), "Z dziejów ruchu ludowego na Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim" (S. 132-148). Katowice: Uniwersytet Śląski

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

Udział ludowców w pracach komisji porozumiewawczych stronnictw politycznych w województwie śląsko-dąbrowskim w latach 1945—1948

KAZIMIERZ MIROSZEWSKI

Spośród partii i stronnictw politycznych, skupionych wokół demokratycznego frontu narodowego, Stronnictwo Ludowe przystąpiło najpóźniej do działalności organizacyjnej i politycznej¹. Pierwsze koła i komitety powiatowe powstały na terenie Zagłębia Dąbrowskiego: 22 lutego 1945 powstało koło SL w Bobrownikach, 11 marca ukonstytuował się Zarząd Powiatowy SL w Zawierciu. Nie tworzono początkowo wojewódzkiego zarządu. Dopiero z inicjatywy wojewody Aleksandra Zawadzkiego działacz ludowy z powiatu będzińskiego Tadeusz Cieśla doprowadził do utworzenia 10 maja 1945 Tymczasowego Komitetu Organizacyjnego Stronnictwa Ludowego. Przekształcił się on 20 czerwca w Tymczasowy Zarząd Wojewódzki SL w Katowicach. Trudności organizacyjne, stopniowe tworzenie się kół SL w poszczególnych powiatach spowodowały także późniejsze i stopniowe włączanie się SL w prace komisji porozumiewawczych.

Komisje porozumiewawcze stronnictw demokratycznych powstawały z inicjatywy Polskiej Partii Robotniczej, Polskiej Partii Socjalistycznej, Stronnictwa Ludowego i Stronnictwa Demokratycznego. Były one swego rodzaju organem politycznym bloku demokratycznego. Ich działalność i powstanie wynikały z realiów ówczesnych czasów. Władysław Gomułka na zebraniu delegatów PPR z Lubelszczyzny 5 sierpnia 1944 roku mówił o potrzebie współdziałania wszystkich partii i stronnictw politycznych. Stwierdził między innymi:

---

¹ Szerzej F. Serafin: *Ruch ludowy w województwie śląsko-dąbrowskim w latach 1945—1949*. Katowice 1970.

Naszym naturalnym sojusznikiem są ludowcy, choć w wielu przypadkach ideologia i struktura ich jest inna, będziemy starać się z nimi współpracować [...]. Nie jesteśmy partią monopolistyczną, gdyż w szeregach klasowych istnieją i inne ugrupowania i dlatego trzeba tu stosować polityczne porozumienie.²

Centralna Komisja Porozumiewawcza Stronnictw Demokratycznych (CKP SD) powstała 22 listopada 1944 roku w Lublinie. Wezwała ona do tworzenia terenowych komisji porozumiewawczych. Na terenie województwa śląsko-dąbrowskiego z inicjatywą utworzenia Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Demokratycznych (WKPSD) wystąpiła PPS. Na posiedzeniu konstytucyjnym Wojewódzkiego Komitetu PPS działacze zaproponowali powołanie komisji 6 lutego 1945 roku. W lutym prowadzili oni rozmowy z przedstawicielami PPR, a w marcu w pracach Komisji włączyli się przedstawiciele SD³.

Wojewódzka Międzypartyjna Komisja Porozumiewawcza PPR, PPS, SD wydała 13 kwietnia 1945 roku odezwę wzywającą swoich członków do odbudowy niepodległej i demokratycznej Polski. Nakazywała tworzenie w poszczególnych powiatach i miejscowościach komisji porozumiewawczych w składzie od 1 do 3 członków z każdej partii, rezerwując też miejsce dla przedstawicieli SL⁴. Po raz pierwszy przedstawiciele SL byli obecni na zebraniu Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej 1 czerwca 1945 roku. Omówiono na nim formy walki z dywersyjnymi bandami na terenie województwa śląsko-dąbrowskiego, sprawę tworzenia rad narodowych niższych szczebli oraz wykonanie planu wydobycia węgla kamiennego. Na następnym posiedzeniu WKPSD, 13 czerwca 1945 roku, partie zobowiązały się do wzięcia czynnego udziału w akcji ściągania kontyngentów poprzez propagandę w prasie i odezwy do rolników, podpisane przez cztery partie. SL miało zorganizować tę akcję w powiatach będzińskim i zawierczańskim. W posiedzeniach Komisji 21 i 28 czerwca wziął udział z ramienia SL Tadeusz Cieśla. Zapoznała się ona z przygotowaniem do akcji żniwnej, sytuacją na Śląsku Opolskim — postanowiono interweniować we władzach centralnych. Zapoznając się z problemami mieszkaniowymi i repatriacyjno-przesiedleńczymi, zdecydowano się zawiesić pracę Urzędu Mieszkaniowego w Katowicach i powołać spośród robotników pełnomocników do spraw lokalowych i brygadę 12 kontrolerów społecznych. W sprawach organizacyjnych ustalono, iż Komisja zwoływana będzie co tydzień, rotacyjnie pod przewodnictwem każdej partii, oraz

² *Archiwum Ruchu Robotniczego*. Red. F. Tych. T. 1, s. 355 i nast.

³ Szerzej K. Miroszewski: *Działalność Komisji Porozumiewawczej Województwa Śląsko-Dąbrowskiego 1945—1948*. „Rocznik Katowicki”. Red. A. Topol. T. 12. Katowice 1984.

⁴ *Archiwum Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Katowicach* [dalej: AKW], sygn. 26/VI/17.

utworzono biuro Komisji, by ludzie bezpartyjni mogli zgłaszać swoje postulaty.

W lipcu i wrześniu 1945 roku zebrania Komisji odbywały się regularnie. 19 lipca postanowiono, iż siedzibą Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Politycznych będzie Wojewódzki Dom Kultury w Katowicach, ul. Francuska 12, a jego sekretariat mieścić się będzie w pokoju 72. W tym czasie ukształtowała się nazwa — Wojewódzka Komisja Porozumiewawcza Stronnictw Politycznych Województwa Śląsko-Dąbrowskiego (taka nazwa widniała na pieczęcie Komisji). Nie zawsze jednak używano jej w dokumentach i materiałach. Często stosowano nazwy: Komisja Międzypartyjna, Komisja Porozumiewawcza Stronnictw Demokratycznych, Komisja Porozumiewawcza Stronnictw Jedności Narodowej. Na zebrania przychodzili stali, wytypowani przez partie delegaci. Ze strony SL: Tadeusz Cieśla, dr Jan Jurek, Stanisław Pewnicki, A. Flakówna. Świadczyło to, iż Stronnictwo Ludowe, podobnie jak i inne partie, przywiązywało dużą wagę do prac komisji oraz potrzeby jej istnienia. Bardzo często komisje zastępowały w terenie nie istniejące lub słabo działające rady narodowe. Dlatego też komisja zajmowała się takimi sprawami, jak: aprowizacja województwa śląsko-dąbrowskiego, walka z szabrownictwem, działalność Państwowego Urzędu Repatriacyjnego, wybory do rad zakładowych (opowiadano się za jedną, wspólną listą przedstawicieli wszystkich partii i stronnictw politycznych).

W okresie letnim aktywnie pracowali w WKPSP przedstawiciele SL⁵. Na posiedzeniu 12 lipca zobowiązano T. Cieślę do zwołania konferencji w Wojewódzkim Urzędzie Ziemijskim z udziałem partii politycznych i przedstawicieli Związku Samopomocy Chłopskiej w celu omówienia akcji żniwnej. Przedstawiciel SL zaproponował, by Wojewódzka Rada Narodowa wydrukowała i rozkolportowała konstytucję marcową z 1921 roku. Jej znajomość przyczyni się do zażegnania wielu nieporozumień między administracją państwową a ludnością. 19 lipca Andrzej Muszyński omówił działalność Samopomocy Chłopskiej w Gliwicach i zapelował o niezabieranie maszyn rolniczych do innych powiatów. Stanisław Pewnicki zreferował pracę „Społem” oraz akcję przejmowania Centrali Rolniczo-Handlowej przez „Społem”. T. Cieśla wskazał na nieprawidłowości w działalności PUR w Opolu. J. Jurek poruszył kwestię tzw. dwójarczy. Na posiedzeniu 26 lipca A. Flakówna powróciła w swej wypowiedzi do kwestii funkcjonowania Komisji Mieszkaniowej. Zobowiązano A. Flakównę i przedstawiciela SD Józefa Burczaka do przedstawienia propozycji dalszej polityki mieszkaniowej województwa. Na posiedzeniu 2 i 9 sierpnia T. Cieśla zreferował pracę TUR w Opolu i Oleśnie. Zaproponował, by zwiększyć pomoc materialną dla repatriantów oraz

⁵ Tamże, sygn. 1/V/9, s. 2 i nast.

zmienić wójtów i naczelników, którzy pochodzą z rodzin niemieckich. Komisja uznała, iż akcję repatriacyjną i osadniczą należy uznać za najważniejszą do przeprowadzenia. Dlatego też zmobilizowano wszystkie siły obozu demokratycznego do jej przeprowadzenia, a SL zobowiązało się do zorganizowania wspólnego posiedzenia Wojewódzkiej Komisji Osadniczej, PUR i Komisji Repatriacyjnej WRN w celu usprawnienia akcji. 20 września S. Pewnicki i T. Cieśla poparli rezolucję przeciw tendencyjnemu wyrokowi sądu angielskiego w sprawie grupy Polaków w Paderborn (Niemcy), wzywającą równocześnie Polaków do powrotu z wojennej tułaczki. Przedstawiciele SL poruszyli kwestię zwiększenia zaopatrzenia wsi w nawozy sztuczne. S. Świątek, T. Cieśla i S. Pewnicki omówili akcję osadniczą w powiecie pszczyńskim zwracając uwagę, iż należy zlikwidować antagonizmy między ludnością miejscową a repatriantami, między innymi poprzez uświadamianie, iż ludność miejscowa to nie volksdeutsche.

Brak kompletnych materiałów nie pozwala na pełne przedstawienie pracy SL w terenowych komisjach porozumiewawczych. Zajmowały się one podobnymi problemami jak WKPSP oraz były komisjami mediacyjnymi między poszczególnymi partiami i stronnictwami politycznymi. W kwietniu 1945 roku przedstawiciele SL weszli do Komisji Porozumiewawczych w Bielsku i Zawierciu. W Bielsku skoncentrowano uwagę na zagadnieniach: udziału członków partii i stronnictw politycznych w życiu gospodarczym miasta, przeprowadzeniu reformy rolnej, zorganizowaniu związków zawodowych⁶. W Zawierciu na posiedzeniach Komisji uzgadniano wspólną linię działania na terenie zakładów przemysłowych, przeciwstawiano się szabrownictwu⁷. 27 czerwca przedstawiciele SL oraz PPR, PPS i SD powołali Komisję w Tarnowskich Górach. Aktywnie pracowała Komisja złożona z przedstawicieli PPR, PPS, SL i SD w Zabrze. Zajmowała się kontrolą osadnictwa, tworzeniem rady narodowej, rozstrzygnięciem sporów między partiami politycznymi⁸.

Ludowcy w komisjach porozumiewawczych w okresie walki o utrwalenie władzy ludowej

Powstanie Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej i powrót Stanisława Mikołajczyka do kraju zaktywizowały działalność ludzi związanych ze Stronnictwem Ludowym „Roch”. Dążyli oni do opanowania władz SL i usunięcia radykalnych działaczy ludowych. Próba opanowa-

⁶ Tamże, sygn. 5/V/13, s. 1.

⁷ Tamże, sygn. 1/VI/523.

⁸ Tamże, sygn. 1/VI/569.

nia Wojewódzkiego Zarządu SL w Katowicach przez zwolenników S. Mi-kołajczyka nie powiodła się, ale 2 września 1945 roku odbył się w Katowicach pierwszy w województwie śląsko-dąbrowskim zjazd powiatowy Polskiego Stronnictwa Ludowego. PSL zdobyło wpływy przede wszystkim w powiatach: bielskim, cieszyńskim, gliwickim, katowickim, kluczborskim, lublinieckim, raciborskim i rybnickim. Zarządy powiatowe PSL podlegały Zarządowi Okręgowemu w Krakowie, a od 6 lipca 1946 roku — Zarządowi Wojewódzkiemu w Katowicach.

Rozłam w ruchu ludowym spowodował dezorganizację w działalności Stronnictwa Ludowego oraz zamęt w środowisku wiejskim. Partie robotnicze, PPR i PPS, jednomyślnie udzieliły poparcia SL i zalecały swym organizacjom w terenie udzielenie pomocy SL oraz przeciwstawienie się jego ewentualnej likwidacji. Na posiedzeniu Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej 20 września 1945 roku rozpoczęto dyskusję na temat stosunku do dwóch nowo powstałych stronnictw — Polskiego Stronnictwa Ludowego i Stronnictwa Pracy. Przedstawiciel PPS — Antoni Macura stwierdził, iż jeżeli działalność tych dwóch stronnictw będzie ewoluowała w stronę legalnej opozycji, to nie zostaną one dopuszczone do komisji porozumiewawczych. 5 października kontynuowano tę dyskusję. T. Cieśla i S. Pewnicki wypowiedzieli się przeciwko PSL, uważając, że PSL powinna się porozumieć z SL, a nie dążyć do rozbicia ruchu ludowego. Pozostali członkowie Komisji potwierdzili, że rozbicie ruchu ludowego jest faktem niekorzystnym i wypowiedzieli się stanowczo przeciw wprowadzeniu przedstawicieli PSL i SP do WKPSP i komisji szczebli niższych, dopóki Centralna Komisja Porozumiewawcza Stronnictw Demokratycznych nie wyrazi na to zgody. Jednomyślnie udzielono poparcia dla SL. Marian Olesiński (PPS) stwierdził, że

należy zacieśnić współpracę z tym Stronnictwem [SL — M.K.], gdyż w terenie przejawia ono słabą działalność, a winę za to ponoszą wszystkie partie.

WKPSP oświadczyła też, że nie należy dawać mandatów do rad narodowych przedstawicielom PSL i SP ze względu na ich program i skład⁹.

Dnia 5 grudnia 1945 roku Zarząd Okręgowy PSL w Krakowie zgłosił w piśmie do WKPSP w Katowicach oficjalną chęć pracy w komisjach porozumiewawczych, desygnując na przedstawicieli PSL w WKPSP Edwarda Kaletę i Bronisława Załęskiego, a na zastępców — Józefa Dyducha i Andrzeja Tylkę, członków sekretariatu PSL w Katowicach¹⁰. 22 grudnia na wniosek S. Pewnickiego WKPSP w Katowicach postano-

⁹ Tamże, sygn. 1/V/8, s. 22—26.

¹⁰ Tamże, sygn. 1/V/9, s. 22.

wiła zaprosić przedstawicieli PSL na posiedzenie 27 grudnia. W posiedzeniu tym brali udział: A. Tylek i J. Dyduch z PSL oraz T. Cieśla, J. Jurek i Herbin z SL. W dyskusji nad sytuacją w transporcie kolejowym J. Dyduch i J. Jurek poparli apel do kolejarzy o lepszą pracę, usprawnienie dostaw, szczególnie węgla kamiennego, na wieś. W odpowiedzi na propozycję przedstawiciela PPR Mariana Baryły, by PSL i SP wzięło także obok pozostałych partii czynny udział w akcji ściągania podatków, J. Dyduch stwierdził, iż PSL chętnie weźmie udział w akcji propagandowej związanej ze świadczeniami rzeczowymi. Zapewnienie to nie było jednak realizowane w czasie pracy poszczególnych kół terenowych PSL. Udział przedstawicieli PSL w tej akcji był znikomy.

Dnia 27 grudnia 1945 roku zapoczątkowano dyskusję na temat spraw bytowych nauczycieli. Problem ten przewijał się w dyskusji na następnych posiedzeniach Komisji 12, 15, 17 stycznia 1946 roku. Postulowano przyznanie lokalu dla Związku Nauczycielstwa Polskiego, podjęto decyzję w sprawie poprawy warunków mieszkaniowych nauczycieli, przyznania im zniżek komunikacyjnych, na bilety do kin i teatrów. Zajęto się zaopatrzeniem szkół w węgiel i zeszyty.

Przedstawiciele ruchu ludowego ustosunkowali się także do akcji rehabilitacyjnej. Na posiedzeniu KP SP 24 stycznia 1946 roku J. Jurek omówił przebieg tej akcji, wskazując wiele nadużyć, natomiast B. Załęski stwierdził, iż PSL nie bierze za tę akcję odpowiedzialności, ponieważ nie ma na nią wpływu¹¹.

Jedną z najpoważniejszych akcji, którą zajęły się komisje porozumiewawcze, była sprawa udziału partii i stronnictw politycznych w pracach rad narodowych i ich składu osobowego. PPS, SD i SL dążyły do zwiększenia liczby swoich członków w radach narodowych. Szczególnie ostro występowała w tej kwestii PPS, domagając się klucza partyjnego nie tylko w radach, ale także w administracji państwowej i aparacie gospodarczym. Ponieważ powstała PSL także domagała się mandatów do rad narodowych, dochodziło nawet do szantażu politycznego ze strony PPS, która groziła udzieleniem poparcia obozowi peeselowskiemu. PPR starała się uwzględnić postulaty pozostałych partii politycznych, ale jednocześnie starała się działać elastycznie. Ostrożnie reorganizowano rady narodowe, obawiając się szczególnie częstego przechodzenia radnych — członków SL do PSL. B. Załęski 24 stycznia 1946 roku na posiedzeniu WKPSP wystąpił o udzielenie dla PSL i SP mandatów do WRN. Na wniosek PPR, poparty przez PPS, SL i SD, wniosek PSL został odłożony do następnego zebrania Komisji, gdyż nie był on przewidziany w porządku dziennym obrad. Problem podziału mandatów omawiano na zebraniach WKPSP w dniach 4 i 21 lutego. Ponieważ toczyła się w tym

¹¹ Tamże, sygn. 1/V/8, s. 47.

czasie dyskusja w sprawie wspólnego bloku wyborczego sześciu stronnictw politycznych, sprawę repatriantów i osadników na gospodarstwach ponemieckich poruszono dopiero 24 lutego. Komisja wypowiedziała się ostatecznie w sprawie podziału mandatów. Na wniosek przedstawiciela PPS J. Salcewicza przyznano po 3 mandaty dla PSL i SP. Wniosek nie spotkał się z aprobatą Stronnictwa. PSL, dążąc do równorzędności w WRN, postanowiła zwrócić się do Krajowej Rady Narodowej i CKPSD o przyznanie większej liczby mandatów do WRN dla swoich przedstawicieli¹². Podział mandatów w terenowych radach narodowych był omawiany na posiedzeniach Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej 12 i 16 kwietnia. Postanowiono utrzymać zasadę parytetu PPR, PPS, SD i SL w Powiatowych radach narodowych i zapewnić udział SL we wszystkich radach grodzkich. W PRN o charakterze rolniczym mógł ten podział ulec zmianie na korzyść SL. 7 sierpnia, z udziałem siedmiu przedstawicieli SL, Komisja zajmowała się obsadą stanowisk w administracji państwowej i samorządowej oraz w radach narodowych.

Przełom 1945/1946 to okres formowania się koncepcji wspólnego bloku wyborczego do Sejmu Ustawodawczego wszystkich partii i stronnictw politycznych. Uniknięto by w ten sposób walki politycznej i bardziej skonsolidowano społeczeństwo w budowie socjalistycznej Polski. SL poparło tę inicjatywę. Kierownictwo PSL zwlekało z udzieleniem odpowiedzi, a następnie uchyliło się od sprecyzowania stanowiska. Dla partii popierających koncepcję wspólnego bloku wyborczego przystąpienie PSL oznaczało pozbawienie reakcji legalnej możliwości walki z władzą ludową i doprowadzenie zbrojnego podziemia do całkowitej izolacji politycznej. Umożliwiłoby to bardziej skuteczną realizację polityki gospodarczej. W województwie śląsko-dąbrowskim KW PPR i WK PPS zaproponowały, by 15 lutego odbyła się wspólna konferencja partii bloku rządzącego w sprawie wyborów do Sejmu Ustawodawczego. Rozmowy te, podobnie jak i rozmowy między władzami centralnymi poszczególnych partii i stronnictw politycznych, nie przyniosły pozytywnych rezultatów. Oznaczało to powstanie bloku demokratycznego z partii PPR, PPS, SL i SD oraz bloku peeselowskiego.

Brak porozumienia międzypartyjnego spowodował zaprzestanie pracy PSL w ramach komisji porozumiewawczych. 26 marca 1946 roku przedstawiciele PSL biernie uczestniczyli ostatni raz w posiedzeniu WKPSP. Omówiono na nim sprawę ściągania świadczeń rzeczowych oraz wymianę zboża na nawozy sztuczne. W marcu i kwietniu organizowane były na terenie województwa manifestacje pod hasłami jedności narodowej i utworzenia wspólnego bloku wyborczego. Władze PSL odmówiły udziału

¹² Archiwum Wojewódzkiego Komitetu ZSL w Katowicach [dalej: AWK], sygn. 10.

w tych manifestacjach, organizując jednocześnie spotkania ze swymi przywódcami. 7 kwietnia w Katowicach i 8 kwietnia w Opolu w manifestacjach uczestniczyli S. Mikołajczyk — prezes NKW PSL i Stanisław Wójcik — sekretarz NKW PSL. W przemówieniach S. Mikołajczyk odrzucił koncepcję wspólnego bloku, domagając się jak najszybszego przeprowadzenia wyborów. Atakował partie bloku demokratycznego, obarczając je winą za ówczesne trudności gospodarcze.

W kwietniu 1946 roku postawiono wniosek, uchwalony następnie przez KRN (26 kwietnia), o przeprowadzeniu 30 czerwca referendum ludowego. Społeczeństwo miało, odpowiadając na trzy pytania, ustosunkować się do przemian społeczno-politycznych i gospodarczych dokonanych przez władzę ludową¹³. Referendum miało być równocześnie próbą sprawdzenia wpływów poszczególnych partii politycznych w społeczeństwie. Przeprowadzenie referendum odkładało wybory na okres późniejszy, co dawało możliwość rozbicia obozu reakcji i ograniczenia wpływów PSL. Władze PSL pozytywnie ustosunkowały się do projektu referendum, proponując, by zwolennicy PSL głosowali na pierwsze pytanie „Nie”, a na dwa pozostałe — „Tak”. Partie bloku demokratycznego wzywały do głosowania trzy razy „Tak”.

Wraz z pojawieniem się koncepcji referendum ludowego partie bloku demokratycznego przystąpiły do kampanii propagandowej. 12 kwietnia WKPSP postanowiła powołać międzypartyjny komitet złożony z przedstawicieli PPR, PPS, SL i SD do kierowania całością akcji propagandowej. Podobne komitety powołano także na szczeblach niższych. SL w Wojewódzkim Komitecie Międzypartyjnym reprezentował Stefan Dąbrowski, pełniąc funkcję członka Prezydium Komitetu. W organizowaniu komitetów powiatowych aktywny udział brali ze strony SL: Antoni Górka, Stanisław Orlikowski, Stefan Dąbrowski, Janusz Fantazyjski, Mikołaj Badowicz i inni. W komitetach powiatowych pracowało 15 instruktorów delegowanych przez WZ SL. Zarządy powiatowe SL skierowały kilkudziesięciu prelegentów, którzy prowadzili zebrania w gminach i gromadach¹⁴. Sprawom przygotowań i przebiegu kampanii propagandowej były poświęcone zebrania Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej 21 maja i 5 czerwca. Ustalono na nich plan kampanii propagandowej oraz — ze względu na konieczność operatywnej pracy — postanowiono, że zebrania Komisji odbywać się będą co tydzień w lokalach poszczególnych partii

¹³ 1. Czy jesteś za zniesieniem senatu? 2. Czy chcesz utrwalenia w przyszłej konstytucji ustroju gospodarczego wprowadzonego przez reformę i unarodowienie podstawowych gałęzi gospodarki narodowej z zachowaniem ustawowych uprawnień inicjatywy prywatnej? 3. Czy chcesz utrwalenia zachodnich granic Państwa Polskiego na Bałtyku, Odrze i Nysie Łużyckiej?

¹⁴ F. Serafin: *Ruch ludowy...*, s. 87.

politycznych¹⁵. W sumie Międzypartyjny Komitet Głosowania Ludowego zorganizował 2285 wieców i zebrań, w których uczestniczyło 743 tys. mieszkańców województwa śląsko-dąbrowskiego. Zajmował się on także drukiem i kolportażem materiałów propagandowych. Oceniając udział poszczególnych partii i stronnictw politycznych w tej akcji, N. Kołomejczyk pisze:

Jaskrawa dysproporcja między zaangażowaniem członków PPR a akcją polityczną i organizacyjną oraz udział PPS oraz SL i SD były skutkiem nie tylko słabości organizacyjnej partnerów PPR w bloku, ale także odzwierciedlały istotne wahania i niekonsekwencje w postawie politycznej członków tych stronnictw. Decydujące jednak dla całokształtu sytuacji politycznej było osiągnięcie jedności czterech partii demokratycznych w węzłowych kwestiach: stosunku do PSL, do referendum oraz bloku demokratycznego. Działalność komisji porozumiewawczych była w tym okresie wykładnikiem tej działalności.¹⁶

Niewątpliwie wpływ na mniejsze zaangażowanie się SL w akcję propagandową miał brak funduszy oraz środków lokomocji.

Potwierdzeniem umacniania się bloku demokratycznego były obchody święta 1 Maja. PSL nie wzięło w nich udziału. Demonstracje pierwszomajowe przebiegały w atmosferze poparcia dla bloku stronnictw demokratycznych i zacieśniania się sojuszu robotniczo-chłopskiego. W odpowiedzi PSL zorganizowało obchody święta 3 Maja w Katowicach i kilku innych miejscowościach — Gliwicach, Sosnowcu, Tarnowskich Górach. Obchody te przerodziły się w burdy uliczne oraz demonstracje antyrządowe i antyradzieckie. Od 12 maja do 2 czerwca we wszystkich powiatach organizowano specjalne narady robotniczo-chłopskie, w których wzięło udział około 4 tys. członków PPR, PPS i SL oraz bezpartyjnych. Na zebraniu Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej 5 czerwca omówiono organizację Święta Ludowego. Postanowiono zorganizować je wspólnie przez wszystkie partie bloku demokratycznego na terenie całego województwa śląsko-dąbrowskiego z wyjątkiem powiatów: będzińskiego, cieszyńskiego, lublinieckiego, kozielskiego, kluczborskiego. W Będzinie Polskie Stronnictwo Ludowe zorganizowało obchody Święta Ludowego dla przedstawicieli ośmiu powiatów. W trakcie dyskusji omówiono także zadania do wykonania na ostatnim etapie przygotowań do referendum ludowego, a Jerzy Łaszcz i Jan Jurek zadeklarowali w imieniu SL pomoc w rozbudowie sze-

¹⁵ AKW, sygn. 1/V/8, s. 38.

¹⁶ N. Kołomejczyk: *Z historii współpracy partii i stronnictw politycznych w województwie śląsko-dąbrowskim (1945—1948)*. W: „Studia i Materiały z Dziejów Województwa Śląsko-Dąbrowskiego w Polsce Ludowej”. T. 2. Red. N. Kołomejczyk, H. Rechowicz. Katowice 1967. s. 28.

regów Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej. W KW ORMO wolne stanowisko zajął członek SL¹⁷ wytypowany przez WKPSP.

Stronictwo Ludowe brało też czynny udział w organizowaniu Okręgowej Komisji Głosowania Ludowego oraz komisji obwodowych. W Komisji Okręgowej przedstawicielem SL był Zdzisław Grajewski. W jej skład wchodził także Arka Bożek, ale najprawdopodobniej bez upoważnienia Sekretariatu Wojewódzkiego PSL. W obwodowych komisjach z SL było 50 przewodniczących i 52 zastępców, a z PSL — 5 zastępców przewodniczących komisji na ogólną liczbę 2528 przewodniczących i zastępców¹⁸.

Referendum w województwie śląsko-dąbrowskim przyniosło sukces partiom bloku demokratycznego. Głosowało 92% uprawnionych do głosowania. Na pierwsze pytanie „Tak” odpowiedziało 84,7%, na drugie — 87,2%, a na trzecie — 90,8% głosujących (dane oficjalne). Sukces ten nie przesądzał wyników wyborów do Sejmu Ustawodawczego. Wskazał natomiast na przemiany zachodzące w społeczeństwie polskim, nakazał potrzebę rozwijania dalszej pracy uświadamiającej w celu zwalczania opozycji oraz na zacieśnienie współpracy międzypartyjnej. Dla SL było to cenne doświadczenie walki politycznej, pomogło przezwyciężyć kryzys w szeregach SL i zdobyć nowych członków. Zacieśnieniu uległa współpraca SL z PPR. PSL, która poniosła porażkę w referendum, nie zamierzała rezygnować z walki. Na Konferencji Wojewódzkiej 16 sierpnia 1946 roku postanowiono zaostrzyć walkę polityczną. Miała ona przybrać charakter przede wszystkim antypepeerowski. Wysuwano postulaty współpracy PSL z PPS — „PPS i PSL powinny sobie podać ręce”. W niektórych powiatach — gliwickim, głubczyckim i nyskim — doszło do współpracy terenowych organizacji PSL z PPS.

Dnia 3 października odbyło się, po długiej przerwie, zebranie Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej z udziałem przedstawicieli PPR, PPS, SD SP i SL (J. Jurek, J. Łaszcz, Z. Grabowski). Powołano na nim stały organ konsultacji międzypartyjnej dla demokratyzacji aparatu państwowego i samorządowego, a także postanowiono reaktywować sekretariat Komisji. Zebrani uznali za słuszną decyzję CKPSD o wykluczeniu z komisji porozumiewawczych i WRN członków PSL oraz przyjęli uchwałę potępiającą wystąpienie przedstawiciela PPS — Alfusa na posiedzeniu WRN 1 października 1946 roku¹⁹. W okresie tym PPR wspólnie z PPS i SL prowadziła zdecydowaną walkę z PSL. Dążono do wyeliminowania działaczy peeselowskich z aparatu państwowego, rad narodowych, samorządów, instytucji gospodarczych, społecznych i kulturalnych.

¹⁷ AKW. sygn. 1/V/8. s. 61.

¹⁸ Tamże, sygn. 1/VI/2.

¹⁹ Tamże, sygn. 1/V/8. s. 62. Alfus zaatakował PPR za jej politykę wobec ludności rodzimej. Zarzucał, iż działacze PPR popierają Niemców.

Wskazywano na dwa nurty w łonie PSL, udzielając pomocy opozycji skierowanej przeciwko Mikołajczykowi i jego polityce.

Oslabienie pozycji politycznej PSL wiązało się również ze wzmożonymi akcjami represyjnymi wobec podziemia. Latem 1946 roku wiele kół PSL z powiatów zawierciańskiego, cieszyńskiego i bielskiego rozwiązano po ujawnieniu, jak podawały władze bezpieczeństwa, ich bezpośredniej współpracy z organizacjami podziemnymi. W związku z tym listę wyborczą PSL w okręgu bielskim unieważniono. W całym kraju unieważniono ogółem listy PSL w 10 okręgach wyborczych, a jak podawali przywódcy PSL — aresztowano 147 kandydatów Stronnictwa na posłów.

W czerwcu 1946 roku w powiecie rybnickim powstała odrębna organizacja — Polskie Stronnictwo Ludowe „Jedność Chłopska”. W Warszawie grupa działaczy PSL na czele z Tadeuszem Rekiem, Edwardem Bertoldem i Bronisławem Drzewieckim utworzyła Polskie Stronnictwo Ludowe „Nowe Wyzwolenie”. W województwie śląsko-dąbrowskim prace organizacyjne zmierzające do utworzenia PSL „Nowe Wyzwolenie” rozpoczęto w lipcu, ale dopiero 19 października 1946 powołano jego Komitet Organizacyjny, a 24 października odbyła się w Katowicach Wojewódzka Konferencja. Powołano na niej Tymczasowy Zarząd Wojewódzki²⁰.

Na skutek nieporozumień między PPR i PPS zebranie WKPSP odbyło się 21 listopada 1946 roku. Uczestniczyli w nim, poza przedstawicielami SL, przedstawiciele PSL „Nowe Wyzwolenie” — zgodnie z uchwałą CKPSD. WKPST postanowiła powołać specjalną komisję międzypartyjną, która miała zająć się obsadą stanowisk w administracji i przemyśle. J. Łaszcz zaapelował do pozostałych partii politycznych o poparcie dla Daniny Narodowej na zagospodarowanie Ziemi Zachodnich i Północnych. Omówiono na nim dotychczasowy stan przygotowań do wyborów, zadania dla stronnictw demokratycznych w pracy obwodowych komisji przedwyborczych i wyborczych²¹.

Kampanię wyborczą zapoczątkowano na terenie województwa śląsko-dąbrowskiego już w październiku 1946 roku. Pełne zaangażowanie i mobilizacja partii bloku demokratycznego nastąpiły w grudniu 1946 roku. Istotną rolę w kampanii odegrał Wojewódzki Komitet Wyborczy Bloku Stronnictw Demokratycznych oraz podległe mu komitety terenowe, zwane komitetami obywatelskimi. W pracach Wojewódzkiego Komitetu brali udział z SL Stefan Dąbrowski i Józef Pogan. W pracach komitetów obywatelskich wzięło udział 453 aktywistów SL i 839 ZSch. Zadania komitetów to kierowanie całością akcji propagandowej stronnictw demokratycznych. W programie podkreślano potrzebę dalszej walki o utrwalenie niepodległości państwa polskiego, jego zachodnich i północnych granic, za-

²⁰ „Trybuna Robotnicza” nr 294 z 26 X 1946. s. 3.

²¹ AKW, sygn. 1/V/8, s. 62.

gospodarowania Ziemi Odzyskanych, umacniania przyjaźni ze Związkiem Radzieckim, przyspieszenia tempa odbudowy kraju oraz podniesienia stopy życiowej społeczeństwa. Komitety obywatelskie miały skupić społeczeństwo wokół tego programu wyborczego i kandydatów bloku, zapoznać wyborców z kandydatami na posłów, pomóc obwodowym komisjom wyborczym w najsprawniejszym przygotowaniu i przeprowadzeniu wyborów.

Obszar województwa był podzielony na 948 obwodów wyborczych. Członkowie SL byli przewodniczącymi 18 obwodowych komisji wyborczych, 9 było zastępcami przewodniczących, 29 — członkami komisji, a 15 — zastępcami członków²². W skład komisji nie wchodził przedstawiciel PSL. Natomiast brak jest kompletnych materiałów źródłowych na temat udziału PSL „Nowe Wyzwolenie”. Ze Stronnictwa tego Józef Kowalik był zastępcą przewodniczącego komisji w Koźlu.

Prelegenci SL wspólnie z przedstawicielami innych partii politycznych uczestniczyli w organizowaniu wieców i zgromadzeń publicznych. W czasie kampanii przedwyborczej odbyło się ich 6565, z udziałem około 2,6 mln osób. Dla SL była to możliwość zaktywizowania swoich członków, nie we wszystkich powiatach udana, nawiązania bliższych kontaktów z mieszkańcami wsi, spopularyzowania swego programu i przyciągnięcia chłopstwa do bloku demokratycznego.

Wyniki wyborów potwierdziły poparcie społeczeństwa śląsko-dąbrowskiego dla bloku stronnictw demokratycznych. Na listę bloku głosowało 95,1%. PSL uzyskało 41 948 głosów i nie zdobyło ani jednego mandatu poselskiego w województwie śląsko-dąbrowskim. Z SL 7 członków uzyskało mandaty, a z PSL „Nowe Wyzwolenie” — 6 członków²³.

Ludowcy we współpracy międzypartyjnej 1947—1948

Sukces partii bloku demokratycznego w wyborach do Sejmu Ustawodawczego spowodował zmiany zarówno w życiu politycznym, jak i społeczno-gospodarczym. Wzmocnieniu uległy wpływy SL na wsi. PSL przechodziło poważny kryzys, którego przejawem była likwidacja kół oraz instancji. W województwie śląsko-dąbrowskim w lutym 1947 roku oprócz Zarządu Wojewódzkiego działał tylko Zarząd Powiatowy w Głubczycach. Wśród czołowego aktywu ukształtowała się opozycja w stosunku do polityki Mikołajczyka.

²² H. Rechowicz: *Pierwsze wybory. Rola PPR w wyborach do Sejmu Ustawodawczego w 1947 w województwie śląsko-dąbrowskim*. Katowice 1963, s. 142—145.

²³ F. Serafin: *Ruch ludowy...*, s. 111—112.

Zmianie zaczęła ulegać także współpraca międzypartyjna, jej formy. W związku ze stabilizacją życia społeczno-gospodarczego wiele problemów do rozwiązania przejęły rady narodowe i związki zawodowe. Dlatego też komisje porozumiewawcze stronnictw politycznych zaczęły się przekształcać w organ zwoływany do konsultacji i uzgadniania węzłowych problemów. Bieżące sprawy rozwiązywane były przez komisje dwustronne, które zaczęły powstawać na początku 1947 roku, typu: PPR — PPS, PPR — SL.

Powstanie komisji porozumiewawczych PPR — SL było także wynikiem zacieśniania się współpracy między tymi dwoma partiami w okresie kampanii wyborczej do Sejmu Ustawodawczego. PPR, podobnie jak i SL, posiadała wpływy na terenie wsi. W związku z tym zachodziła potrzeba opracowania i wspólnej realizacji takich zadań, jak: reorganizacja spółdzielczości, prawidłowe działanie rad narodowych, likwidacja ugorów i nieużytków oraz różnych form wyzysku na wsi, wzrost produkcji rolnej.

Dnia 25 kwietnia 1947 roku odbyła się wspólna konferencja WZ SL i KW PPR, na której omówiono dotychczasowy stan współpracy międzypartyjnej. Postanowiono, w celu zacieśnienia sojuszu robotniczo-chłopskiego, organizować takie spotkania dwa razy w miesiącu, a także zwoływać konferencje na szczeblu powiatowym. Przedyskutowano obsadę stanowisk w Chłopskim Towarzystwie Przyjaciół Dzieci²⁴.

Wojewódzka Komisja Porozumiewawcza SL i PPR powstała w maju 1947 roku. Składała się z 6 osób — po 3 przedstawicielei z każdej partii. 9 maja omówiono na jej zebraniu sprawę obchodów Święta Ludowego. Problemowi temu były też poświęcone obrady Komisji w Opolu 19 maja. Dokonano tam obsady wójtów w powiecie opolskim. Na zebraniu Komisji Międzypartyjnej w Gliwicach (28 maja) partie zobowiązały się do walki z powracającą falą niemczyzny i reakcji oraz do zwoływania, niezależnie od wspólnych zebrań, także zebrań międzypartyjnych PPR, PPS i SL²⁵.

Dnia 18 lipca 1947 roku odbyła się — przygotowana przez PPR i SL — konferencja pod przewodnictwem wicewojewody Arki Bożka. Uzgodniono na niej formy współpracy obu partii w środowisku wiejskim, dokonano podziału maszyn i nawozów sztucznych między poszczególne gminy. Następstwem konferencji było zorganizowanie w sierpniu—wrześniu w 20 powiatach konferencji PPR i SL, poświęconych zacieśnianiu współpracy międzypartyjnej. Wzięło w nich udział 3 157 aktywistów, w tym 1 321 z SL²⁶.

²⁴ AWK, sygn. 11. WK SL.

²⁵ AKW, sygn. 1/VI/220, 1/VI/388.

²⁶ Tamże, sygn. 1/V/8, s. 71—73.

Na posiedzeniu Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej PPR i SL 1 lipca 1947 roku zajęto się przygotowaniem narady gospodarczej, przewidzianej na 8 lipca. Zebrani przyjęli tezy do referatów: politycznego — oczyszczenie aparatu gminnego z elementów wrogich ustrojowi socjalistycznemu, ochrona przed dywersyjną reakcją w SCh, walka z PSL i jej wpływami; gospodarczego — walka z drożyzną i spekulacją to nie walka z chłopstwem, rola SCh i drobnych rolników w tej walce, sprawa zaopatrzenia wsi, ustawy o podatku gruntowym, sytuacja oświaty na wsi z uwzględnieniem Towarzystwa Uniwersytetów Ludowych. Przypomniano o potrzebie tworzenia komisji porozumiewawczych na szczeblu powiatowym²⁷. Zebrania sierpniowe (4. i 13.) poświęcone były omówieniu konferencji gospodarczej, sprawie osadnictwa oraz pracy ZSch. Problemy te przewijały się także na posiedzeniach Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej PPR i SL we wrześniu 1947 roku oraz na zebraniach aktywu powiatowego PPR i SL 5 września²⁸. Jednocześnie postanowiono, iż szóstki międzypartyjne winny zbierać się co 10—14 dni; w samorządach i radach narodowych wszystkich szczebli winien być utrzymany odpowiedni parytet partyjny. Problem ten był bardzo mocno podkreślany na wspólnych zebraniach.

Od października 1947 roku SL przystąpiło do realizacji wytycznych ustalonych na wspólnym posiedzeniu NKW SL i Wydziału Rolnego KC PPR, Wydziału Wiejskiego CKW PPS w sprawie ściślejszej współpracy tych stronnictw w ZSch. Dyskusja na temat „oczyszczania” ZSch z elementów wrogich, kampanii wyborczej w ZSch została zapoczątkowana na posiedzeniu WZ SL i KW PPR 8 października. Przedstawiciele SL — W. Wanat, S. Pewnicki, B. Miśkiewicz — sygnalizowali, że wraz z nawiązaniem ściślejszej współpracy SL z PPR zaczynają pogarszać się stosunki PPS z SL. Jednocześnie „Społem”, w której wpływy posiada PPS, „gnębi” spółdzielczość wiejską SCh²⁹. Sprawa wyborów do ZSch była poruszana także na posiedzeniach Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Politycznych 10, 25, 28 listopada 1947 roku. Ostatecznie, po konferencji międzypartyjnej PPR, PPS, SL 5 marca 1948 roku, na zebraniu 6 marca ustalono listę kandydatów do Zarządu Wojewódzkiego ZSch.

Na wspólnych konferencjach SL i PPR 20 stycznia, 3 lutego i 12 marca 1948 roku omawiano aktualne zagadnienia sytuacji gospodarczej i politycznej na wsi, współpracę aktywu kobiecego. 19 kwietnia szóstka SL i PPR uzgodniła terminarz przygotowań do obchodów Święta Pracy

²⁷ Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Katowicach. Urząd Wojewódzki Śląski. Wydział Społeczno-Polityczny. sygn. 46.

²⁸ AKW. sygn. 1/VI/273.

²⁹ AWK. WZ SL, sygn. 11.

i Święta Ludowego oraz akcji siewnej. Potwierdzono potrzebę demokratyzacji rad narodowych, eliminowania biurokracyzacji z ich pracy. 8 czerwca szóstka ułożyła kalendarz zebrań w związku z reorganizacją terenowych rad narodowych. Na terenach rolniczych udział przedstawicieli chłopstwa w radach narodowych miał być większy.

Po plenum sierpniowo-wrześniowym KC PPR (1948) dało się zauważyć niekorzystne tendencje we współpracy SL — PPR. Zwiększył się nacisk działaczy PPR na władze SL w celu zaostrzenia walki klasowej na wsi, przyspieszenia prac związanych z przebudową ustroju rolnego, a nawet ingerowania w wewnętrzne sprawy SL. Na posiedzeniu Wojewódzkiej Komisji Współpracy PPR i SL 24 listopada 1948 roku omówiono wybory do zarządów kół gromadzkich. Stwierdzono, że przebieg wyborów jest lepszy niż w roku 1947. Na około 1100 zebrań unieważniono 10. Obiecano pomóc politycznie i gospodarczo pierwszym pięciu spółdzielniom produkcyjnym. Jednocześnie w dyskusji padały stwierdzenia, iż „w SL są elementy szkodliwe” i należy je „wyeliminować”³⁰.

W sumie współpraca między PPR i SL w okresie 1947—1948 układała się harmonijnie i, jak stwierdza F. Serafin,

kierownictwa obu organizacji wojewódzkich zawsze osiągały porozumienie, nawet wówczas, gdy poruszano drażliwe kwestie personalne. Pewne różnice zdań powstawały w powiatach. Wynikały one bądź z niezrozumienia istoty przodującej roli robotniczej przez niektórych ludowców, bądź też dogmatycznego podejścia do sprawy sojuszników pewnych przedstawicieli komitetów partyjnych.³¹

Wojewódzka Komisja Porozumiewawcza Stronnictw Politycznych zbierała się w 1947 roku sporadycznie. Częściej odbywały się zebrania powiatowych komisji porozumiewawczych, na przykład w Opolu czy Gliwicach. 22 maja 1947 roku odbyło się posiedzenie CKPSD pod przewodnictwem Stanisława Szwalbego (PPS). Przedstawiciele PPR, PPS, SD, SL, SP i PSL „Nowe Wyzwolenie”, po zapoznaniu się z deklaracją ideową PSL-Lewicy, postanowili przyjąć Stronnictwo do Komisji. Tym samym członkowie PSL-Lewicy uzyskali dostęp do rad narodowych, samorządów i ZSch. Na terenie województwa śląsko-dąbrowskiego nurt lewicowy w PSL skupił się wokół Oskara Kotuli, Jana Szczepańskiego, Marii Twardowskiej. 22 czerwca 1947 roku został powołany Wojewódzki Komitet Organizacyjny PSL-Lewicy. Zgłosił on 2 września swoich przedstawicieli do WKPSP w osobach prezesa WKO Oskara Kotuli i sekretarza WKO Michała Szeligi³². 13 listopada 1947 roku Główny Komitet Wykonawczy PSL „Nowe Wyzwolenie” podjął uchwałę o połączeniu się

³⁰ AKW, sygn. 1/V/8, s. 130.

³¹ F. Serafin: *Ruch ludowy...*, s. 171.

³² AKW, sygn. 1/V/9, s. 88—89.

z SL, a 17 listopada prezes Wojewódzkiego Zarządu Władysław Adamczyk zadeklarował wstąpienie organizacji wojewódzkiej do SL. 8 lutego 1948 roku CKPSD przyjęła do wiadomości deklarację polityczną nowych władz PSL i zatwierdziła udział PSL w komisjach porozumiewawczych. W ten sposób ruch ludowy w 1948 roku był reprezentowany w komisjach przez SL i PSL.

W 1948 roku pierwsze posiedzenie Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Politycznych odbyło się 20 stycznia. Postanowiono, iż zebrania Komisji odbywać się będą rotacyjnie w poszczególnych lokalach partii i prowadzić je będą partie organizujące zebranie. Utworzono Wojewódzką Komisję Pomocy ORMO oraz położono duży nacisk na walkę z niemczyzną i o repolonizację ziem śląskich. Temat ten był kontynuowany na posiedzeniu Komisji 16 marca. SL reprezentował Antoni Gościński, a PSL — Antoni Ligendza i Józef Tomczak. Na wniosek przedstawiciela PPR Romana Nowaka powołano międzypartyjny zespół do popularyzacji Powszechnej Organizacji „Służba Polski”³³. Brak zachowanych protokołów zebrań Komisji nie pozwala na szersze omówienie jej działalności i udziału w jej pracach SL i PSL w 1948 roku.

Podsumowując udział ruchu ludowego w pracach komisji porozumiewawczych, należy stwierdzić, iż aktywność przedstawicieli ruchu ludowego była uzależniona od szybkości rozwoju politycznego i organizacyjnego. Odrodzone Stronnictwo Ludowe, ze względu na brak większej liczby aktywu, w 1945 roku powoli wchodziło do składu komisji i stąd mała stosunkowo aktywność członków. Dopiero walka polityczna, pomoc innych partii politycznych bloku demokratycznego w przezwyciężeniu kryzysu spowodowanego powstaniem i działalnością PSL sprawiły, że SL od końca 1946 roku aktywniej włączyła się w prace komisji porozumiewawczych, opowiadając się przez cały czas za sojuszem robotniczo-rolniczym. Inną drogę wybrało Polskie Stronnictwo Ludowe. Stąd etapowość udziału jego przedstawicieli w pracach komisji porozumiewawczych i brak współdziałania międzypartyjnego, dwustronnego w okresie 1947—1948.

³³ Tamże, sygn. 1/VI/550, 1/V/8, s. 130.

Kazimierz Miroszewski

THE PARTICIPATION OF THE PEASANT PARTY MEMBERS
IN THE WORKS OF THE UNDERSTANDING COMMITTEE
OF THE SILESIAŃ-DĄBROWA VOIVODSHIP POLITICAL PARTIES
(1945—1948)

Summary

The Central Understanding Committee was founded on 22 November 1944. In the Silesian-Dąbrowa voivodship the first Committees were founded in March—April 1945. The Peasant Party has actively joined in their works in summer 1945. Since 27 December 1945 the representatives of the Polish Peasant Party entered into the composition of the Voivodship Understanding Committee. The refusal of the Polish Peasant Party entering into the common electoral bloc caused ceasing the works of the Party in the Committees (the end of March 1946).

In the period of spring 1945 — spring 1947 the Committees were a kind of political organ of the Democratic Bloc. The participation of the Peasant Party was seen not only in the political fight (national referendum, elections to the Constituent Assembly) but also in the solving and realizing the current socio-economic problems of the voivodship. In 1947 and 1948 follows the gradual disappearance of the works of the Understanding Committees for the bilateral meetings. Particularly close was the cooperation between the Peasant Party and the Polish Workers' Party.

Казимеж Миросшевски

УЧАСТИЕ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ КРЕСТЬЯНСКОЙ ПАРТИИ
В РАБОТАХ СОГЛАСИТЕЛЬНЫХ КОМИССИЙ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПАРТИЙ
СИЛЕЗСКО-ДОМБРОВСКОГО ВОЕВОДСТВА
(1945—1948)

Резюме

Центральная согласительная комиссия была создана 22 ноября 1944 года. На территории Силезско-Домбровского воеводства первые комиссии были созданы в марте—апреле 1945 года. Крестьянская партия активно включилась в их работу летом 1945 года. С 27 декабря 1945 года в состав Воеводской согласительной комиссии вошли представители Польской Крестьянской партии. Отказ ПКП войти в общий избирательный блок привел к прекращению работы партии в комиссиях (конец марта 1946 года).

В период от весны 1945 года до весны 1947 года комиссии были своего рода политическим органом Демократического блока. Участие Крестьянской партии было заметно не только по политической борьбе (народный референдум, выборы в Законодательный Сейм), но также в решении и реализации текущих общественно-хозяйственных проблем воеводства. В 1947 и 1948 годах постепенно прекращаются работы согласительных комиссий, а происходят двухсторонние встречи. Особенно близким было сотрудничество между Крестьянской партией и Польской Рабочей партией.